

De worsteling van een geëmancipeerde vrouw met haar foute fantasieën

Hoe kun je als vrouw geëmancipeerd zijn en toch wegdromen bij de prins op het witte paard? Powerfeministes als Heleen Mees en 'stoute vrouwen' als Marlies Dekkers en Heleen van Royen bieden geen uitweg. Op zoek naar de vrijheid van de vrouw, aan de vooravond van het Kamerdebat over de emancipatienota.

Het overgrote deel van de tijd ben ik een voorbeeldig geëmancipeerde vrouw. Ik werk als zelfstandige en verdien daarmee meestal meer geld dan mijn partner. Mijn dochter gaat een paar dagen naar de buitenschoolse opvang want ik wil tijd hebben om mijn eigen plan te kunnen trekken. Leuke, maar enge opdrachten waarbij ik in het openbaar kan falen neem ik vaak toch aan. Want dat glazen plafond, daar moeten vrouwen zelf wél een beetje op durven beuken.

Ik noem mijzelf ook feministisch. Statistieken laten duidelijk zien dat vrouwen *grosso modo* minder macht, geld en persoonlijke vrijheid hebben dan mannen - waar ook ter wereld. De verklaringen daarvoor kunnen heel complex zijn, maar het oordeel over die situatie is volgens mij simpel: die deugt niet. Hier moet verandering in komen.

Tot zover hebben collega-feministen die ijveren voor maatschappelijke gelijkheid tussen mannen en vrouwen, zoals Cisca Dresselhuys van *Opzij*, eurocommissaris Neelie Kroes en columnist van deze krant Heleen Mees, weinig over me te mopperen, dunkt me. Maar dan. Ik houd ook van de romantische fictie van de Bouquet-reeks. Waarom geniet ik van een fantasie over mannen die een vrouw emotioneel en vaak ook fysiek overweldigen - en haar daarmee gelukkig maken?

Ik ben er hier niet op uit om mezelf op de sofa te leggen en publiekelijk de eigenaardige voorkeuren en fantasieën te duiden die ik, gezien de verkoopcijfers, met zoveel vrouwen deel. Ik vestig hier de aandacht op het romantische verhaal omdat ik aan de hand daarvan duidelijk denk te kunnen maken wat er schort aan het huidige denken over emancipatie en vrouwbeelden.

Neem de prominente groep Mees, de gelijke-rechten-denkers die ijveren voor gelijke kansen en vinden dat vrouwen die kansen ook moeten benutten. Ik denk dat deze groep moeite heeft om mij te begrijpen. Als ik, zoals ik beweert, voorstander ben van de gelijkwaardigheid van vrouwen en mannen, wat kan ik dan zo fijn vinden aan die Bouquetfantasieën?

Gericht als zij zijn op het publieke domein, zwijgen feministen van het slag Mees gewoonlijk in alle talen over dit soort 'privé-kwesties'. Ik denk dat dit een misvatting is. Je zou natuurlijk kunnen zeggen: 'Waar maak je je druk om? Zo af en toe geef je je over aan een fantasie die niet strookt met je politieke opvattingen. Nou en!' Maar ik denk dat deze opstelling te gemakkelijk is. Kennelijk leven er meerdere verlangens in mij: een verlangen naar maatschappelijke erkenning en een verlangen naar romantiek. Het punt is, dat die verlangens elkaar in de weg zitten.

Gelijke-rechtenfeministen spreken maar één verlangen aan, het verlangen van vrouwen naar publieke macht en erkenning. Met hun legalistische en bestuurlijk geïnspireerde aanpak lijken ze helemaal niets te zeggen te hebben over liefde, zorgzaamheid, intimiteit - al die zaken die zo belangrijk zijn voor hoe een geleefd leven

daadwerkelijk *vóelt*. Door alleen naar *maatschappelijke* dromen te kijken, maakt dit feminisme zich blind voor de binnenkant van het leven en kunnen feministen van dit slag het feitelijke gedrag van veel vrouwen niet meer verklaren. Dan krijg je het soort van vermoede verwijten als: ‘Waarom nemen die hoopopgeleide jonge vrouwen genoegen met een deeltijdbaantje? Moeten we ze nou *nóg* een keer uitleggen dat ze op die manier geen carrière zullen maken?’ Wat dan weer een stroom van ingezonden brieven oproept van gepikeerde vrouwen die – terecht - niet behandeld willen worden alsof ze niet snappen wat belangrijk is.

Het gaat hier om definitiemacht: wie bepaalt wat belangrijk is? En het gaat om omgang met schaarste: wat doe je als meerdere belangrijke doelen (een warme intieme omgeving, carrière) allebei jouw tijd en inzet vragen? Ik denk dat al die ploetermoeders waarmee de kranten vol staan net als ik proberen om meerdere waarden in hun leven te realiseren. Je kunt je bestaan nog zo efficiënt organiseren - en de overheid kan het je daarbij beslist gemakkelijker of moeilijker maken - feit blijft dat je die tegenstrijdige wensen niet volledig kunt verzoenen. Vrouwen die veel tijd aan hun carrière besteden, brengen een offer. Ik zal niet zeggen dat ze dat offer niet moeten brengen – ik breng het zelf – maar het *is* een offer. En ik kan me heel goed voorstellen dat andere vrouwen een ander pad bewandelen.

Volgens mij maakt het feminisme zichzelf blind als het geen rekening houdt met de tegenstrijdige verlangens die zich opdringen in het leven van vrouwen. Zonder zicht op de fantasieën die vrouwen koesteren over een liefdevol leven kun je hun daadwerkelijke gedrag lang niet altijd begrijpen. En het resulterende politieke programma is te schraal voor vrouwen om volledig te kunnen omarmen. Dat is niet het failliet van het programma, maar wel de beperking ervan. Zie dat onder ogen, en doe niet alsof vrouwen die aan huiselijke waarden de voorkeur geven het niet begrepen hebben.

Tot dusver is dit een pleidooi voor het erkennen van fantasieën en verlangens – ook van intieme verlangens die op gespannen voet staan met politieke idealen. Dat ik, en veel vrouwen met mij, geniet van een speciaal *soort* liefdesverhaal waarbij een meisje het geluk vindt in de armen van een superieure man, doet er daarbij nog niet eens zoveel toe. Dat gegeven wordt pas relevant in discussie met een andere feministische bloedgroep: die van de libertijnse vrouwen. Deze vrouwen vinden fantaseren juist heel belangrijk en zien het als de poort naar bevrijding. Zo doet Heleen van Royen samen met lingeriekunstenaar Marlies Dekkers de oproep om ‘stout’ te zijn; ze ziet graag dat ik mijn seksuele fantasieën en avonturen met andere vrouwen deel. Hoe meer ik mijn fantasieën gewoon maar de vrije loop laat, hoe bevrijder ik ben, suggereren Van Royen en Dekkers.

Ik snap denk ik wel waar de ‘stoute vrouwen’ op doelen; het heeft inderdaad iets bevrijdends om te erkennen dat fantasieën waardevol voor je zijn. Het is *óók* van politiek belang om lust en plezier hun rechtmatige plaats in een vrouwenleven te geven, zeker gezien de gewoonte van veel religies om een soort heilige drie-eenheid te smeden tussen vrouwen, seks en zonde. Ik ben alleen bang dat de meeste van mijn fantasieën in politieke zin helemaal niet stout zijn, maar juist nogal traditioneel en conservatief - variaties op het thema ‘knappe wereldwijze man overrompelt onschuldige jonge vrouw’. In mijn dagelijks leven ben ik mijn fantasieën ver vooruit. Hoe gaan mijn fantasieën mij dan precies bevrijden?

Ik denk dat libertijnse feministen maar op *één* manier op mij kunnen reageren: zeggen dat ik dan maar een andere fantasie moet kiezen, eentje die stouter en politiek

vooruitstrevender is. Alsof het zo werkt. Alsof het niet veeleer voelt alsof fantasieën jón kiezen.

Libertijnen doen het voorkomen alsof de relatie tussen fantasie en de buitenwereld een vorm van éénrichtingverkeer is, van privé naar publiek. Fantasieën kunnen wel effecten in de wereld hebben, waaronder politieke ('Leef je fantasieën uit en bevrijd jezelf'), maar dat de wereld ook wel eens effect zou kunnen hebben op je innerlijk leven, lijkt niet in hen op te komen.

Toch is dat meer dan waarschijnlijk – en dat voelt ook het kabinet aan, gezien alle commotie over het effect van culturele beelden van vrouwelijkheid op het zelfbeeld van meisjes en vrouwen. De documentaire 'Beperkt houdbaar' van Sunny Bergman is centraal komen te staan in dit debat. Zoals bekend is Bergman boos op de schoonheidsindustrie die het doet voorkomen alsof een vrouw slechts aantrekkelijk is als ze een slank lijf, een strakke huid en keurige schaamlippen heeft. Maar Bergmans film is niet alleen een aanklacht tegen onhaalbare vrouwbeelden, het is ook een zoektocht naar de oplossing van een persoonlijk probleem. De kritische documentairemaakster begint haar film met de bekentenis dat ze als 34-jarige bang is om niet meer aantrekkelijk gevonden te worden. Als het haar niet zou kunnen schelen of ze al dan niet aantrekkelijk was, dan was er geen probleem. Maar natuurlijk kan haar dat wel schelen; je mate van aantrekkelijkheid maakt nogal uit voor je sociale leven. Als het Bergman zou lukken om haar eigen, haalbare ideeën te volgen over wat aantrekkelijk is, dan had ze ook geen probleem. Maar zo werkt het voor haar niet, zo werkt het voor mij niet, en zo werkt het voor niemand. Die irreële droomvrouw is een publieke fantasie die de verbeeldingswereld van individuele vrouwen heeft geënterd.

De publieke beelden van mannelijkheid, vrouwelijkheid en seksualiteit hebben onvermijdelijk hun weerslag op ieders privé-fantasieën. Je kunt ze als vrouw (en trouwens ook als man) niet ontwijken. Je kunt ze misschien wel ontgroeien, maar dat vraagt moed en er gaan desillusies aan vooraf. Waarmee ik maar wil zeggen: libertijnen, zo vrij zijn jullie niet in de 'keuze' van je fantasie. En zo vrij ben ik niet in mijn liefde voor romantische pulp. Zeker, ik geniet van een 'Bouquetje' op zijn tijd, het verhaal vertegenwoordigt bepaalde waarden voor me. Maar ik voel me tegelijkertijd geannexeerd door een fantasie die de bestaande machtsverhoudingen dient.

Publieke beelden zijn je fantasiewereld al binnengedrongen voordat je bij wijze van spreken weet dat je bestaat. In die zin zijn je fantasieën niet 'onschuldig'; ze hebben een geschiedenis. Maar de grens tussen privé en openbaar is ook in de andere richting doordringbaar. De fantasieën die je erop nahoudt, hebben effect op het openbare leven. Soms is dat effect bevrijdend, en dat willen libertijnen dan graag weten. Maar soms is dat effect beklemmend, en dat weigeren libertijnen te horen.

Een voorbeeld: iedereen weet wel dat iemand met verkrachtingsfantasieën niet hoeft te verlangen naar een daadwerkelijke verkrachting. Tegelijkertijd is het zeer aannemelijk dat een bepaald soort verkrachter vooraf vaak heeft gefantaseerd over verkrachtingen, scenario's heeft uitgedacht, fantasieën heeft gekoesterd. Zijn handeling is door de fantasie voorbereid. Als gedrag soms 'schuldig' is, hoe kunnen de fantasieën die dat gedrag voorbereiden dan *per definitie* onschuldig zijn?

Ander voorbeeld: ik kan me goed voorstellen dat een pedofiel zich ongemakkelijk voelt bij zijn fantasieën over seks met kleine kinderen. Sterker nog: ik hóóp dat hij zich daar ongemakkelijk bij voelt. Daarmee wil ik niet zeggen dat hij dergelijke fantasieën niet mag

hebben; daar gaat een ander niet over. Wel zou ik willen dat een man met pedofiele fantasieën een soort behoedzaamheid ten aanzien van zijn fantasieën aan de dag legt. Iets in de trant van: 'o, daar ga ik weer, laat ik maar wachten tot het over is.' Ik zou met andere woorden hopen op een soort zelfmanagement. En wijs zelfmanagement kan er dus uit bestaan om sommige fantasieën *niet* te voeden met plaatjes, websites, kinky feesten of wat niet al. Sommige fantasieën kun je beter proberen te laten wegwijnen.

Als geëmancipeerde vrouw die kan zwijmelen bij een romantisch verhaal over een man die me van de sokken blaast begeef ik me niet op het terrein van de strafbare feiten, noch in gedachten, noch in de realiteit. Toch heb ik een fantasie die, volgens mijn eigen normen, maatschappelijk kwaad kan aanrichten. Want als het waar is dat fantasieën je verwachtingen en percepties beïnvloeden, zoals ik denk, dan doe ik mezelf wat aan door dergelijke fantasieën rond te blijven pompen. Dan voeg ik me op zo'n moment als het ware in gedachten naar een maatschappij waarin mannen over vrouwen domineren. Jammer maar helaas, Van Royen, Dekkers, en andere libertijnen. Fantaseren staat vrij, maar je kunt geen *cordon sanitaire* rond de fantasie optrekken. De membraan tussen het privé-domein van de fantasie en het publieke domein is lek. Waarmee de paradijselijke onschuld ook is verbannen uit het domein van de fantasie.

Wat staat je in zo'n situatie te doen? Het is niet nodig om jezelf de maat nemen en je af te vragen of je bepaalde fantasieën wel *mág* hebben. Dat is wat mij betreft een moralistische en wereldvreemde opstelling. Wel is het zaak om na te gaan of je fantasieën en verlangens eigenlijk wel *góed* voor je zijn. Zo'n vraag word je al geacht te stellen bij andere zaken van genot. Je weet dat een zak chips lekker is, maar dat je jezelf beter niet op een dieet van junkfood kan zetten. Maar zodra je libertijnen probeert te zeggen dat het evengoed verstandig is om sommige fantasieën te beheren, slaan ze op tilt. Dan kom je aan hun vrijheid.

Iemand die zo reageert, snapt denk ik niet wat vrijheid is. Vrijheid is *niet*: kunnen kiezen wat goed voor je is. Zemelen zijn goed voor je, chips niet. Ik had het ook graag anders gezien, maar *dát* heb ik niet voor het kiezen. Wat ik vervolgens eet, is wel weer mijn vrijheid. Het Voedingscentrum oppert dat ik mijn vrijheid goed uitoefen door na te denken over wat ik eet, wat ik mezelf aanwen, wanneer ik me lekker zal laten gaan, et cetera. Evenzo oefen ik mijn vrijheid goed uit door na te denken over de beelden en fantasieën die in mij leven, en die beelden al dan niet te voeden. Juist een dergelijke zelfzorg kan me uit de slachtofferrol trekken.

Hoe die zelfzorg precies vorm krijgt, is een kwestie van zoeken. Het komt er volgens mij op aan dat ik mijn fantasieën (over die overrompelende man, over hoe een aantrekkelijke vrouw eruit ziet) erken en er in mijn leven een omgang mee vind door ze stap voor stap bij te buigen. Al experimenterend, een beetje luchthartig, mezelf niet te hard vallend als dat niet zo snel gaat. En graag zonder de lust te smoren.

© Marjan Slob. Gepubliceerd in de bijlage *Opinie & Debat*, NRC Handelsblad 3 en 4 november 2007.